

Key words: land use, climate change, greenhouse gases, optimisation.

УДК 911.375.5:332.362 (477.84)

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ КОПИЧИНЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Зоряна КУЗИК, Дмитро УСЦЬКИЙ
Лицей №2 м. Копичинці

Метою дослідження є аналіз структури землекористування Копичинецької міської територіальної громади. Площа громади – 171 км², чисельність населення – 13 800 осіб. Встановлено, що розораність громади становить 54%, лісистість – 29%, частка забудованих земель – 5%, інші сільськогосподарські землі займають 10%. Частка природних угідь у громаді складає 41%.

Ключові слова: землекористування, територіальна громада, забудовані землі, орні землі.

Копичинецька міська територіальна громада (МТГ) розташована в Чортківському районі Тернопільської області. Її площа становить 171 км², чисельність населення – 13 800 осіб. До складу громади входить 12 населених пунктів: м. Копичинці, села Гадинківці, Вигода, Котівка, Ємелівка, Теклівка, Майдан, Оришківці, Сухостав, Тудорів, Яблунів, Рудки [3]. Межує Копичинецька МТГ на північному сході – із Хоростківською ТГ, на сході – із Васильковецькою ТГ, на південному-сході – із Колиндянською ТГ, на півдні – із Заводською ТГ, на південному-заході – із Чортківською ТГ, на заході – із Білобожницькою ТГ і на північному-заході – із Теревовлянською ТГ (рис. 1).

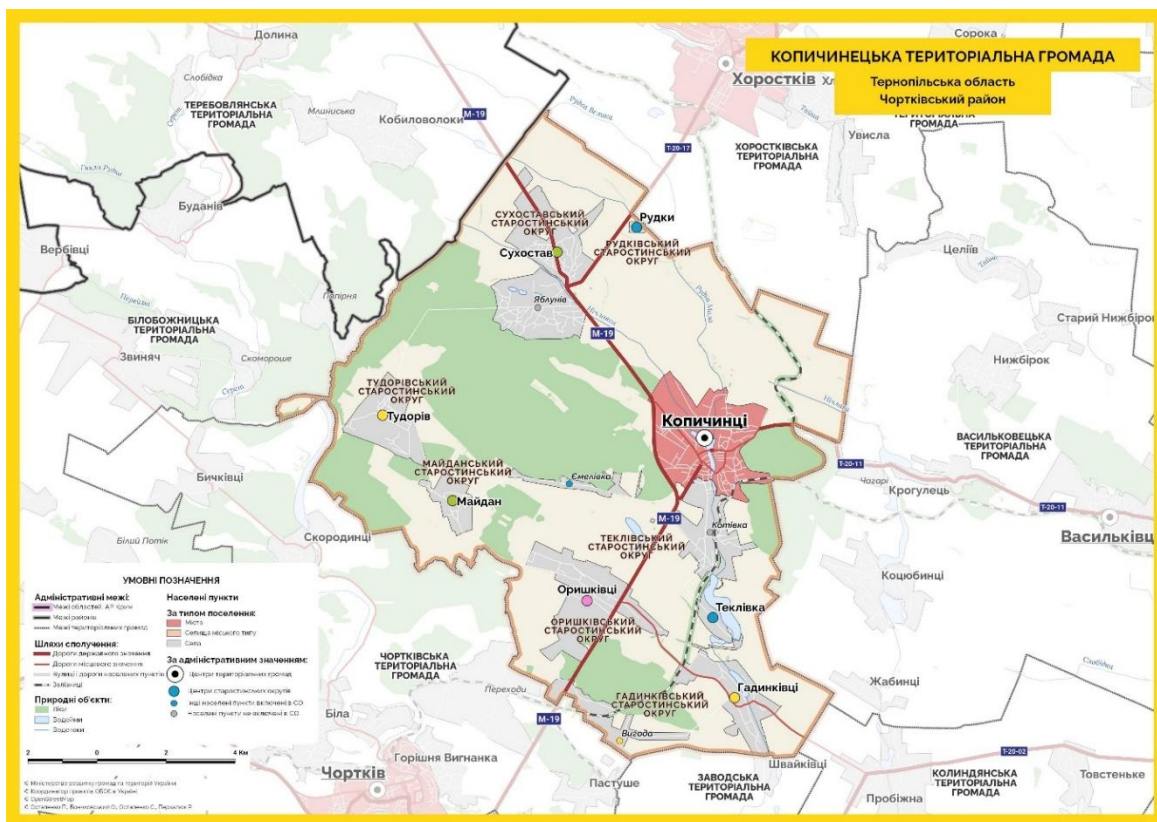

Рис. 1. Копичинецька міська територіальна громада [7]

Фізико-географічно Копичинецька МТГ розташована у південній частині Тернопільської області, у межах природної зони широколистяних лісів [9].

За кліматичним районуванням області, Копичинецька МТГ належить до південного кліматичного району, західного підрайону. Радіаційний баланс на території становить 1700 МДж/м². При цьому сума сонячної радіації вища на височинах порівняно з низовинами, а особливо зростає на схилах південної експозиції. Термічний режим характеризується м'якою зимою (середня температура січня – –5,5 °С) і теплим літом (середня температура липня – +23,3 °С). Середньорічна температура – +8°С, що свідчить про незначну континентальність клімату [8].

Середньорічна кількість опадів коливається від 530 до 640 мм, причому 70-75% з них випадає в теплу пору року. Найбільша частота опадів інтенсивністю понад 1 мм/добу спостерігається в травні та червні. Коефіцієнт зволоження території – 0,96, що вказує на достатнє зволоження [1].

Грунтовий покрив Копичинецької МТГ належить до зони Волино-Подільського лісостепу. Тут найпоширенішими є лісові опідзолені ґрунти, зокрема сірі лісові та опідзолені чорноземи з різним ступенем поверхневого змиву. Ясно-сірі лісові ґрунти, за будовою профілю подібні до дерново-опідзолистих, мають чітко виражений суцільний елювіальний горизонт. Вони переважно формуються на лесових відкладах, хоча локально можуть розвиватися на піщаних, глинистих або крейдових породах, що впливає на їхні фізико-хімічні властивості. Серед первинних мінералів у складі цих ґрунтів домінують кварц (82%) та польові шпати (10 %) [8, с. 202].

Незважаючи на природну родючість, ці ґрунти бідні поживними речовинами. Валовий азот становить 0,12-0,16%, а його загальні запаси у гумусному шарі – лише 4-5 т/га. Через підвищену кислотність та несприятливий водно-повітряний режим, нітрифікаційна здатність ґрунтів низька, що призводить до дефіциту рухомих форм азоту [1].

Фосфору в ґрунтах також недостатньо (0,11-0,13 % валового вмісту). Вміст валового калію – 1,6-1,7%, а за рівнем рухомого калію ґрунти відносяться до середньо забезпечених. Незважаючи на ці обмеження, сірі та ясно-сірі лісові ґрунти придатні для вирощування всіх зональних сільськогосподарських культур, а також плодово-ягідних насаджень. Для підвищення їхньої родючості рекомендовано вапнування, а також застосування підвищених доз органічних і мінеральних добрив [8, с. 205].

У структурі землекористування Копичинецької громади переважають землі сільськогосподарського призначення – 64%, розораність громади становить 54%, лісистість – 29%, частка забудованих земель складає 5%, землі під водою і болотами займають 2% території (рис. 2).

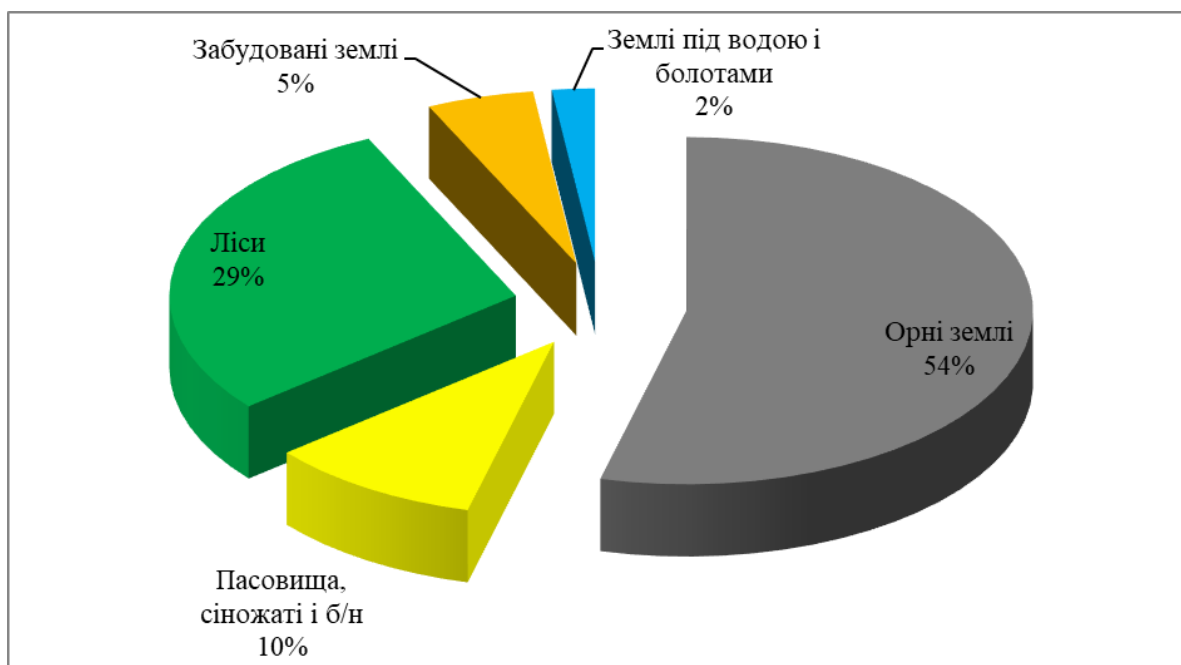

Рис. 2. Структура землекористування Копичинецької МТГ

У структурі сільськогосподарських угідь Копичинецької МТГ найвищу частку складає рілля 84%, близько 9% займають пасовища, 3% – сіножаті, 2% – багаторічні насадження і 2% – зайнято під господарськими будівлями і шляхами (рис. 3). Загалом у Копичинецькій МТГ зосереджено 10 906,5 га

сільськогосподарських земель, з них 9131 га – орних земель, 1007 га – пасовищ, 300 га – сіножатей, 233 га – багаторічних насаджень, 290 га – перелогів, земель під господарськими будівлями і дорогами.

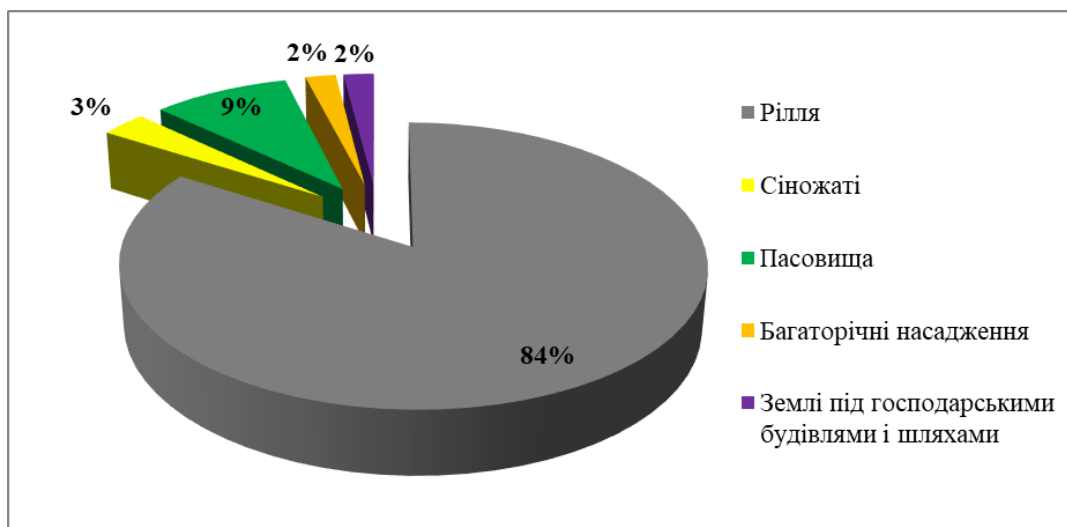

Рис. 3. Структура сільськогосподарських земель Копичинецької МТГ

У структурі землекористування Копичинецької МТГ ліси становлять доволі значну частку – 29%. У громаді зосереджено 4937,5 га лісів, з яких ліси I групи – 2924 га, ліси II групи – 1976 га і чагарники – 37 га (рис. 4). У Копичинецькій громаді відсутні експлуатаційні ліси, а площа природоохоронних складає 4897 га. У громаді створено 200 га полезахисних лісосмуг і понад 4600 га інших захисних насаджень.

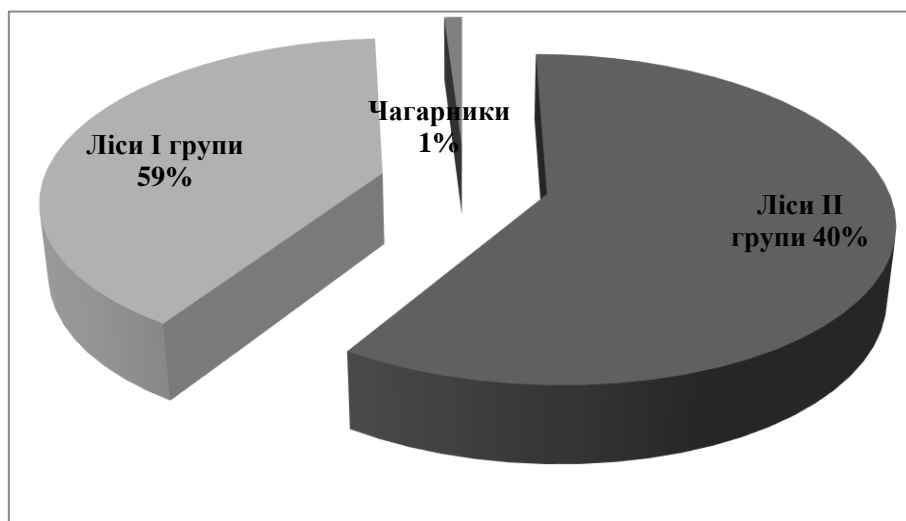

Рис. 4. Розподіл лісів Копичинецької МТГ за групами

Більшість лісів Копичинецької МТГ (84%) перебувають у віданні Філії державного підприємства «Ліси України», «Чортківське лісове господарство», що входить до Південно-західного міжрегіонального управління лісового та мисливського господарства. Згідно з лісорослинним районуванням, територія громади розташована в підрайоні свіжих і вологих грабових та букових дібров, а також грабово-букових судібров Тернопільсько-Придністровського лісорослинного району [4]. Основними лісоутворюючими породами на території Копичинецької громади серед хвойних є сосна і ялина; серед твердолистяних – граб, ясен і бук; серед м'яколистяних – береза та вільха.

У структурі землекористування Копичинецької МТГ землі під водою і болотами становлять 2%. Загалом внутрішні води в громаді займають 250 га, болота – 42 га. Найбільшу частку у структурі водного фонду громади становлять ставки і водосховища (74%), 16% займають природні водотоки

(річки і струмки), під штучними водотоками зайнято 10% (рис. 5). Гідрологічні ресурси Копичинецької МТГ представлені річками Нічлава, Нічлавка і Мала Рудка, ставками у селах Гадинківці (23,5 га), Тудорів (41,7 га) і водосховищем у с. Котівка (102,7 га).

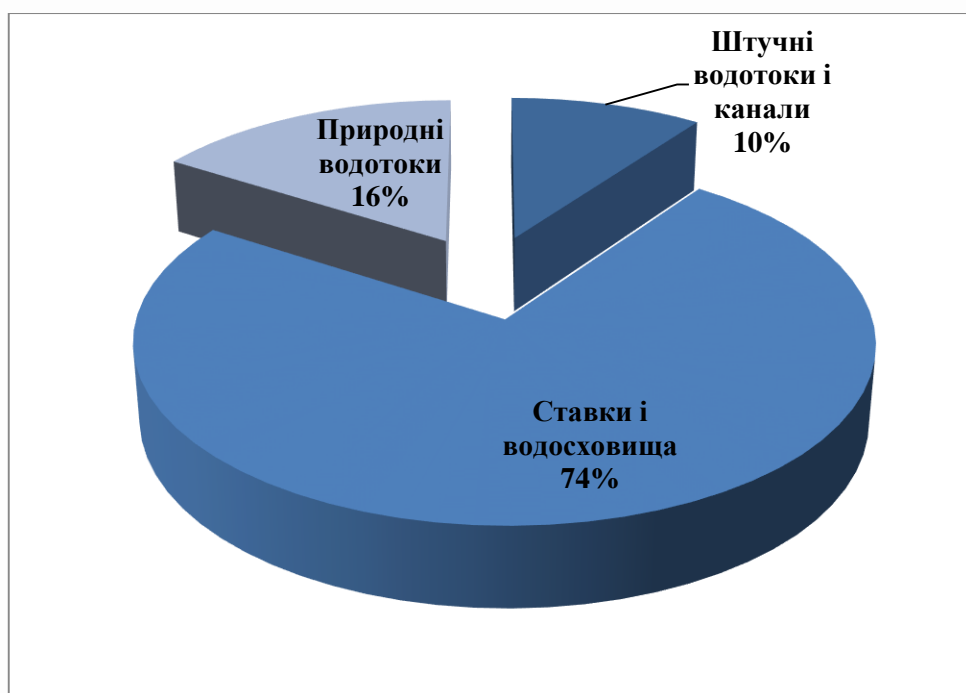

Рис. 5. Структура земель водного фонду Копичинецької МТГ

Як уже зазначалося вище, площа боліт у Копичинецькій МТГ становить близько 42 га, з яких найбільша частина зосереджена у місті Копичинці (15 га) і селі Котівка (13 га). Основною причиною незначної частки водно-болотних угідь у загальній структурі землекористування громади є інтенсивна меліорація, проведена в регіоні впродовж минулого століття. За архівними даними, у результаті меліоративних заходів площа боліт скоротилася в середньому на 30-40%, що призвело до значного погіршення геоecологічної ситуації [10].

У структурі землекористування Копичинецької МТГ забудовані землі становлять 5% (888 га). Найбільше забудованих земель у місті Копичинці (333 га), у Гадинківському (123,3 га) і Котівському (123,7 га) старостинських округах. Житлова забудова Копичинецької громади переважно одно- та двоповерхова (97%). Загалом під житловою забудовою у Копичинецькій громаді зайнято 25% забудованих земель, 33% займають землі, які використовуються для відпочинку та інші відкриті землі, 24% становлять земельні угіддя транспорту та зв'язку, 6% – землі промисловості, 1% – землі під відкритими розробками та кар'єрами, 6% – землі громадського призначення і 2% займають землі комерційного використання (рис. б).

Рис. 6. Структура забудованих земель Копичинецької МТГ

Найбільше у Копичинецькій громаді земель, які використовуються для відпочинку та інші відкриті землі (300 га). При цьому значну частку (82%) у структурі такого типу забудованих земель займають вулиці, набережні і площі (247 га). Близько 25 га земель у структурі землекористування громади займають кладовища. Під гідротехнічними спорудами в громаді зайнято 14 га земель, зелені насадження загального користування становлять 13 га. Для видалення та складування побутових відходів у Копичинецькій громаді відведено 4,1 га земель, для виробництва електроенергії – 1,4 га.

Близько 24% у структурі забудованих земель Копичинецької МТГ займають землі, які використовуються для транспорту і зв'язку. У громаді відсутні аеропорти, проте під автомобільними дорогами зайнято 127,1 га земель, під залізницями 81,2 га. Під відкритими розробками та кар'єрами у громаді зайнято 9,2 га земель. Землі промисловості у Копичинецькій громаді займають 50 га. Близько 56 га забудованих земель у досліджуваній громаді займають землі громадського призначення і 13 га – землі комерційного використання.

Забудовані землі відіграють важливу роль у структурі землекористування Копичинецької МТГ, оскільки є основою для розміщення житлової, соціальної, виробничої та інфраструктурної складових суспільного розвитку. Вони охоплюють території міст, сіл, селищ, промислових об'єктів, транспортних мереж, комунальних і господарських споруд, забезпечуючи належні умови для проживання населення та функціонування місцевої економіки [6].

Хоча площа забудованих земель у загальній структурі земельного фонду громади є відносно невеликою порівняно із сільськогосподарськими чи лісовими угіддями, їх вплив на екологічний стан території є значним, адже саме ці ділянки часто стають джерелами антропогенного навантаження, забруднення ґрунтів і атмосфери, а також чинниками фрагментації природних ландшафтів [2].

Список використаних джерел:

1. Географія Тернопільської області. Т.1. Природні умови та ресурси. За ред. проф. Сивого М.Я. Тернопіль: Крок, 2017. 504 с.
2. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту місце і простір [Монографія у 2-х т.]. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». Т.1. 2005. 431 с., Т.2. 2005. 503 с.

-
3. Децентралізація. Офіційний сайт. URL: <http://decentralization.gov.ua>
 4. Дідух Я.П. Шеляг-Сосонко Ю.Р. Геоботанічне районування України та суміжних територій. *Український ботанічний журнал*. 2003. №1. С. 6-17.
 5. Заблоцький Б., Гавришок Б., Дем'янчук П. Облік площ земель сільськогосподарського призначення територіальних громад Тернопільської області: джерела, повнота та репрезентативність інформації. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2022. №2. С. 76-83.
 6. Кузик З., Кузик І. Оцінка природно-рекреаційного потенціалу Копичинецької міської територіальної громади. *Вісник Тернопільського відділу УГТ*. 2022. №6 (випуск 6). С. 47-51.
 7. Міністерство розвитку громад та територій. Адміністративно-територіальний устрій України. URL: <https://atu.decentralization.gov.ua/#karta> (дата зверення 12.11.2026).
 8. Природні умови та ресурси Тернопільщини. За ред. М.Я. Сивого, Л.П. Царика. Тернопіль: ТзОВ: «Терно-граф», 2011. 512 с.
 9. Свинко Й.М. Нарис про природу Тернопільської області: геологічне минуле, сучасний стан. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 192 с.
 10. Царик Л., Кузик І. Геоекологічні засади землекористування, емісії парникових газів та охорони природи (на матеріалах територіальних громад): Монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2024. 238 с.

Summary:

Zoryana KUZYK, Dmytro USCKYI. FEATURES OF LAND USE IN THE KOPYCHINETS URBAN TERRITORIAL COMMUNITY

The purpose of the study is to analyze the land use structure of the Kopychyntsi urban territorial community. The community covers an area of 171 km² and has a population of 13 800. It has been established that 54% of the community is arable land, 29% is forested, 5% is built-up land, and 10% is other agricultural land. Natural land accounts for 41% of the community.

Key words: *land use, territorial community, built-up land, arable land.*